כיתה ט' | חינוך פיננסי | שיעור 17 | 45 דק' | מתאים לממלכתי ולממלכתי-דתי

🌍 המחיר הסביבתי של הצריכה

🎯 מטרות השיעור

- להבין שלכל מוצר יש מחיר שלא מופיע על התווית: חומרי גלם, אנרגיה, הובלה ופסולת
- להכיר את מחזור חיי המוצר ואת עקרון "צמצם, השתמש שוב, מחזר"
- לשקול שיקולים סביבתיים לצד המחיר בכסף בקבלת החלטת קנייה

🚪 פתק כניסה (2 דקות)

בתחילת השיעור כל תלמיד עונה על פתק, בלי ציון:

1. מה הדבר האחרון שקניתם ולא השתמשתם בו כמעט? למה קניתם אותו?
2. מאיפה, לדעתכם, הגיעה החולצה שאתם לובשים עכשיו? מה היה צריך כדי לייצר אותה?
3. מה קורה לטלפון ישן כשמחליפים אותו?

למורה: 1. בלי שיפוטיות; המטרה להראות שכולנו קונים דברים שלא צריך. 2. רוב התלמידים לא יודעים; זה פתח לדבר על חומרי גלם, מים, אנרגיה, עבודה והובלה. 3. נשאר במגירה, נמכר, נזרק או ממוחזר. אין צורך לתקן עכשיו; הפתקים מראים למורה מה התלמידים כבר יודעים.

🔑 מושגי מפתח

מחזור חיי מוצר
כל השלבים בחיים של מוצר: הפקת חומרי גלם, ייצור, הובלה, שימוש וסוף החיים (זריקה, תיקון או מחזור).

עלות נסתרת (עלות חיצונית)
מחיר שהקונה לא משלם בקופה אבל מישהו משלם: זיהום, פסולת, ניצול משאבים.

צריכה מקיימת
קנייה ושימוש שמתחשבים גם בסביבה ובדורות הבאים, לא רק בכסף.

צמצם, השתמש שוב, מחזר
סדר עדיפויות: קודם לקנות פחות, אחר כך להשתמש שוב ולתקן, ורק בסוף למחזר.

אופנה מהירה
בגדים זולים שמיוצרים מהר ובכמויות גדולות, ונזרקים אחרי זמן קצר.

📖 הסבר למורה

המחיר על התווית מראה כמה הקונה משלם, אבל לא את כל מה שהמוצר "עלה". כדי לייצר חולצה, טלפון או בקבוק צריך חומרי גלם, מים, אנרגיה, עבודה והובלה, ובסוף נשארת פסולת. חלק מהעלויות האלה לא נכנסות למחיר, וכלכלנים קוראים להן עלויות חיצוניות: מי שמשלם אותן הוא הסביבה, השכנים של המפעל או הדורות הבאים.

הרעיון של השיעור אינו "אסור לקנות", אלא להוסיף שיקול לשאלה "האם לקנות?". לצד "כמה זה עולה לי?" שואלים גם "כמה זמן אשתמש בזה?", "אפשר לתקן, לשאול או לקנות יד שנייה?" ו"מה יקרה לזה כשאסיים?". לרוב השיקול הסביבתי והשיקול הכספי הולכים יחד: מוצר שמחזיק הרבה זמן חוסך גם כסף וגם פסולת.

מחזור הוא הצעד האחרון ולא הראשון. הכי טוב לא לקנות מה שלא צריך; אחר כך להשתמש שוב, לתקן או להעביר הלאה; ורק בסוף למחזר.

👩‍🏫 פעילות בכיתה

1. פתק כניסה (2 דקות): שלוש שאלות קצרות (ראו למעלה).
2. פתיחה: מציגים חולצה פשוטה ושואלים: "כמה היא עלתה?" ואז "וכמה היא באמת עלתה?". רושמים על הלוח את כל השלבים שהתלמידים מעלים.
3. הסבר: מחזור חיי מוצר ועלויות נסתרות. מציירים יחד את המחזור על הלוח.
4. בקבוצות: כל קבוצה מקבלת מוצר (טלפון, בקבוק מים חד-פעמי, נעלי ספורט, משלוח מאתר בחו"ל) ובונה את מחזור החיים שלו: מה נדרש בכל שלב ומה אפשר לשנות.
5. דיון: מתי קנייה זולה יותר יוצאת יקרה יותר, לנו או לסביבה? מילוי דף העבודה.
6. כרטיס יציאה (2 דקות). מי שסיים מוקדם: ★ חלק אקסטרה למתקדמים בדף העבודה.

💡 הערות למורה

חשוב לא להפוך את השיעור לשיעור אשמה. תלמידים ממשפחות שונות קונים מסיבות שונות, ולפעמים המוצר הזול הוא היחיד שאפשר. מדגישים בחירה מודעת ולא שיפוט. כל המספרים בדף העבודה דמיוניים ונועדו לתרגול חישוב.

לשיעור משלים באתר: צרכנות ואושר: רוצה, צריך, חייב ובלאק פריידי והנחות.

❓ שאלות תרגול (בודקים בלחיצה)

1. מהי "עלות נסתרת" של מוצר?

המחיר אחרי הנחה | מחיר שלא משולם בקופה, כמו זיהום או פסולת | המע"מ

דמי המשלוח

2. מה הצעד הראשון לפי עקרון "צמצם, השתמש שוב, מחזר"?

למחזר | לזרוק לפח הנכון | לקנות פחות ממה שלא צריך | לקנות מוצר ירוק

3. איזה שלב אינו חלק ממחזור חיי מוצר?

הפקת חומרי הגלם | הובלה לחנות | השימוש במוצר | צבע הקופה בחנות

4. נעליים ב-100 ₪ מחזיקות שנה, ונעליים ב-250 ₪ מחזיקות 3 שנים. מה נכון?

הזולות תמיד משתלמות | ליותר זמן, היקרות זולות יותר לשנה ומייצרות פחות פסולת

אין הבדל | היקרות תמיד עדיפות

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק:

1. כתבו שלב אחד במחזור החיים של מוצר שאתם משתמשים בו, ומה אפשר לשנות בו.
2. השלימו: "לפני שאקנה משהו, אשאל את עצמי..."

תשובות אפשריות: 1. כל שלב סביר עם שינוי מתאים, למשל: "שימוש: לתקן את הטלפון במקום להחליף". 2. "האם אני באמת צריך את זה? כמה זמן אשתמש בזה? אפשר לשאול, לקנות יד שנייה או לתקן?"

🏠 משימה עם המשפחה

משימה קצרה לבית (10–15 דקות), לעשות יחד עם בן משפחה:

1. בחרו יחד מוצר אחד בבית שכמעט לא משתמשים בו.
2. דברו: למה קנינו אותו? אפשר להעביר אותו הלאה, למכור או לתרום?
3. כתבו כלל אחד למשפחה לפני קנייה הבאה.

📌 ציר 1 בתוכנית החינוך הפיננסי של משרד החינוך: צרכנות מודעת וקבלת החלטות פיננסיות.

📝 **בדף העבודה**

פתק כניסה, 5 תרגילים, ★ חלק אקסטרה למתקדמים וכרטיס יציאה. מחוון מלא בעמוד השני. למתקשים יש דף עם תמיכה: מחסן מילים, שאלות הקפה ומשפטי פתיחה.

המידע כללי ואינו ייעוץ פיננסי או משפטי מותאם אישית. כל המספרים והשמות בשיעור דמיוניים.

מחוון למורה

מחוון: המחיר הסביבתי של הצריכה

🚪 **פתק כניסה:** 1. בלי שיפוטיות; המטרה להראות שכולנו קונים דברים שלא צריך. 2. רוב התלמידים לא יודעים; זה פתח לדבר על חומרי גלם, מים, אנרגיה, עבודה והובלה. 3. נשאר במגירה, נמכר, נזרק או ממוחזר. אין צורך לתקן עכשיו; הפתקים מראים למורה מה התלמידים כבר יודעים.

1. ב. כל השלבים מחומרי הגלם ועד סוף החיים של המוצר
2. ב. לתקן את מה שיש
3. 30 ÷ 5 = 6 ₪ ללבישה; 90 ÷ 60 = 1.5 ₪ ללבישה. השנייה משתלמת יותר, וגם מייצרת פחות פסולת.
4. למשל: הפקת הפלסטיק מנפט, אנרגיה לייצור ולהובלה, פסולת שמגיעה לים או להטמנה. לקבל כל תשובה סבירה.
5. למשל: מטען זול שמתקלקל אחרי חודש ונקנה שוב ושוב; בגד זול שנקרע אחרי כביסה. התשובה צריכה לכלול קנייה חוזרת או נזק.

★ חלק אקסטרה למתקדמים

6. 12 × 2 = 24 ₪ לשבוע; 24 × 52 = 1,248 ₪ לשנה. 300 ÷ 24 = 12.5, כלומר אחרי כ-13 שבועות. (מחירים דמיוניים.)
7. יתרונות: זול, נגיש, מתחדש. חסרונות: מחזיק פחות זמן, הרבה פסולת טקסטיל, ניצול משאבים ועבודה בתנאים קשים. לקבל ניסוח סביר.

🎟️ **כרטיס יציאה:** 1. כל שלב סביר עם שינוי מתאים, למשל: "שימוש: לתקן את הטלפון במקום להחליף". 2. "האם אני באמת צריך את זה? כמה זמן אשתמש בזה? אפשר לשאול, לקנות יד שנייה או לתקן?"

נכתב על ידי טאב · נוצר בבינה מלאכותית